

Gerle János

1947-2012

Elment hát békeességben este nyolckor... mint hatalmas sóhaj, visszhangzik azóta is a szó. 65 éves korában elhunyt barátunk, Gerle János építész, szakíró, városvédő. S ahogy soroljuk a titulusokat, rádöbbenünk, hogy megmondani sem tudjuk, mi mindennel foglalkozott. Elment a kutató, kereső ember, aki kimeríthetetlen tárháza, tudója, publikálója volt a századforduló és Makovecz Imre építészetének. A szakmában valószínűleg ugyanaz a mondat hangzik el számtalan irodában, ha a múlt-századelő építészetéhez kell fogódzó: „megnézem a Gerle könyvben”. És ugyancsak rá utalunk mi is, ha a Mester életművéről kell pontos adat: felütjük a „nagy Makovecz könyvet, ahol a jelző most nem a nagy építőművész szellemi fényét, hanem a szerkesztő alaposágát és a kiadvány formátumát jelöli.

Építész családban született, édesapja a 40-50-es évek egyik meghatározó tervezője, Preisich Gábor munkatársa. 1971-ben végezte el a Műegyetem Építész karát, majd 1974-76 között a Mesteriskolát. 1969-től datálható kapcsolata mesterével Makovecz Imrével és barátsága Sáros Lászlóval. Részt vesznek a Mester lakásán tartott „magán mesteriskola” kurzusain, az építészeti útkeresésben új utat nyitó Mozgáskísérletekben. Szemléletmódját alapvetően áthatotta a Stiener-i antropozófia, melyhez fűződő kapcsolatait mindvégig fenntartotta Tervezőként dolgozott a Szövtervben, VÁTI-ban, de már pályája elején világossá vált számára, hogy tehetségét, alaposágát, kutató hajlamát nem a rajzasztal mellett kell kiteljesítenie.

Négy évtizedes kutató, rendszerező, író és szerkesztő, kurátori munkássága a magyar építészettörténet-elmélet alapvető teljesítménye. A kitartó munkával összegyűjtött, tudományos igényességgel szerkesztett munkáit mindig érthető, jól olvasható, világos gondolati formában publikálta. Írásait áthatotta a tárgy iránti odaadás és tisztelet, stílusa egyben volt magasröptű és élvezetes. Publikált a szecesszióról, „az építészet mesterei” sorozatban szerkesztőként és íróként mutatta be a historizmus és a századelő építész nagyjait a Holnap Kiadó albumaiban.

Az Ybl-hagyaték levéltári munkája, és az 1992-es életmű kiállítás megszervezése, a századforduló magyar építészetét bemutató UNESCO kiállítás és számtalan Makovecz kiállítás kapcsolódik nevéhez. A Kós Károly Egyesülés húsz évét bemutató „Folytatni a teremtést” című az Iparművészeti Múzeumban a Vándoriskola installációjával megrendezett kiállítást a és a kapcsolódó konferenciát az organikus építészet kiemelkedő nemzetközi eseményeként tartják számon. Az ezredfordulón a 7. Velencei Építészeti Biennálé magyar kiállításának nemzeti biztosaként az ökológikus gondolkodásmód jegyében mutatta be a kortárs magyar építészet progresszív irányait. Ugyanez a szemlélet vezette az Országépítő húsz éves szerkesztői munkájában, számtalan szakmai és közéleti publikációjában. Odaadó szakértői munkájával épületek újjáéledését segítette, egyenes, határozott kiállása műemlékeket, sírkertet mentett. Több nyelvet biztosan használó emberként előadásokat tartott Európa több szakmai fórumán Amsterdamtól Breszt-ig a magyar organikus építészeetről és a századfordulós építészeetről, melyben újfajta, életteljes nézőpontban mutatta be az időszak nemcsak Magyar, de világ tendenciáit.

1997-ben „több évtizedes kiemelkedő építészetelméleti és szakírói tevékenységéért, a magyar építészet hazai és nemzetközi megismertetésében végzett munkásságáért” a szakma legmagasabb

kitüntetését, Ybl Miklós-díjat kapott. Munkássága, tudományos felkészültsége, közismert precizitása méltóvá tette a DLA fokozatra 2002-ben. Oktatott a Debreceni Egyetemen, előadásokat tartott a Műegyetemen a „szerves építészet” tárgy kereteiben. Mondandóját egy gondolat fényében fogalmazta meg: az építészet az a művészeti ág, az a szakma, mely mindennapi életünket a leginkább meghatározza, ez az erkölcsi kötelezettség kell vezesse munkánkat, így az architectura ismerete egyszerre közösségi, hazafias feladat is.

Ismeretségünk a közös Mestertől ered. Ismertük Őt, csodáltuk azt a bátorságot és elszántságot, mellyel a „Tendenciák” kiállítást véghezvitték Szegő György barátjával, mely friss levegőt eresztett be az áporodott, megnyomorított építész közéletbe. Ki-ki látogatott a visegrádi építésztáborba kicsiny gyermekeivel, érdeklődve és bizakodva szemlélve az ott megindult folyamatokat. Ez a kapcsolat folytatódott, amikor 1983-ban azzal kereste meg a Bercsényi 28-30 szerkesztőit, hogy segítsenek Kós Károly születésének centenáriumára egy kiadványt elkészíteni, hisz a Mesterről addig átfogó, építészeti, írói, grafikus, politikusi munkáját bemutató könyv nem jelent meg. Ráálltunk, s nem utolsó sorban engedve a szónak, melyet Ő mindig fegyelmezetten, de a mély tűzzel szemében, az ügy fennköltségét érzékeltető hanghordozással formált. Következett a Megfagyott Muzsikós antológia, s mi elképedve néztük Kós, Mende fiatalkori rajzait, s ámultunk a minőségen és elegancián, mely a szakmai humorból áradt. Mint ahogy mi is nagyra értékeltük János finom rezdülésekre apelláló humorát és magatartását.

Egy emléket őrzök Tőle, mely egyben jellemző személyiségére: egy verset, melyet egy Volkswagen bal hátsó ülésén írt Hannover és Straubing között Makovecz-cel közös utunkról. Írta, hogy emléke maradjon az utazásnak, a hangárban töltött négy napos munkának, az értetlen fogadtatásnak és hogy elegánsan vezesse fel a költségtérítés témáját a vacsoránál. Hrabal és Goethe utalások, fordulatos szójáték, lényegre törő fogalmazás és a nélkülözhetetlen humor: minden benn van, ami János lénye.

Elhunyt barátunkat a Kós Károly Egyesülés saját halottjának tekinti.

Turi Attila